

Niniejszy projekt badawczy poświęcony jest sposobom postrzegania postaci nie-Żyda w hebrajskich tekstach literackich XX i XXI wieku. Kategoria „goja”, czyli nieżydowskiego Innego, w pełniejszej formie wykształciła się w judaizmie w czasach diaspory, w literaturze rabinicznej. Oznacza to, że od początku swojego funkcjonowania była kategorią używaną przez żydowską mniejszość w europejskich krajach do opisu nieżydowskiej większości. Jej fundamentalnej roli nie zmieniły ani intensywne przemiany w obrębie europejskich społeczności żydowskich związane z procesami modernizacji, sekularyzacji i asymilacji, ani narodziny ruchu syjonistycznego pod koniec XIX wieku. W obliczu tej nieustającej obecności kategorii „goja” jako istotnego elementu żydowskiej narracji tożsamościowej, należy zatem postawić pytanie o powody, dla których wizja świata oparta na opozycji „Żydzi” – „nie-Żydzi” od ponad tysiąca lat wydaje się być odporna nawet na najbardziej drastyczne historyczne i polityczne zmiany i kryzysy, a także o konsekwencje tego faktu.

W moim projekcie badam losy kategorii „goja” w kontekście najistotniejszych cezur w żydowskiej wyobraźni zbiorowej XX i XXI wieku, takich jak rozwój żydowskiego osadnictwa w Palestynie, Zagłada, proklamacja Izraela i późniejsze wydarzenia w historii żydowskiego państwa. W centrum moich badań stoi pytanie o to, w jaki sposób kategoria stworzona przez przednowoczesną mniejszość do opisu większości funkcjonuje w ramach zmieniającej się dynamiki społecznej, w realiach państwa, w którym to Żydzi stanowią większość odpowiedzialną za los grup mniejszościowych, a także w realiach nowoczesnego i ponowoczesnego świata. Badane przeze mnie hebrajskie teksty literackie z okresu obejmującego ponad sto lat będą traktowane jako archiwum Żydowskiej zbiorowej wyobraźni, którego analiza przybliży nas do odpowiedzi na pytanie o znaczenie diasporowych doświadczeń Żydów dla relacji społecznych we współczesnym Państwie Izrael i pozycji, które zajmują w nim poszczególne – żydowskie i nieżydowskie – grupy. Pytanie to jest w sposób szczególny zasadne w kontekście hipotezy o wpływie sposobu postrzegania europejskich nie-Żydów na percepcję palestyńskiego Innego, a także dynamikę konfliktu izraelsko-palestyńskiego.

Objęcie refleksją naukową zarówno literackich motywów i wyobrażeń świata diaspory, jak i tych funkcjonujących w hebrajskiej twórczości powstającej w Palestynie i Izraelu pozwala na połączenie dwóch, zazwyczaj odrębnych pól badawczych: studiów nad historią i kulturą Żydów europejskich i studiów nad Izraelem. Dodatkowo, refleksja nad zmienną dynamiką stosunku Żydów do nieżydowskich Innych w diasporze i żydowskim państwie oraz nad płynnymi granicami między mniejszościową i większościową perspektywą, wprowadzą nową i zniuansowaną optykę do badań nad historią żydowskiego osadnictwa w Palestynie. Przede wszystkim jednak, mój projekt zbliży nas do lepszego poznania mechanizmów wykluczenia, konfliktu i budowania tożsamości zbiorowych.